

Besprekingen

Willi Bucher en Klaus Pohl
(Idee und Konzeption)

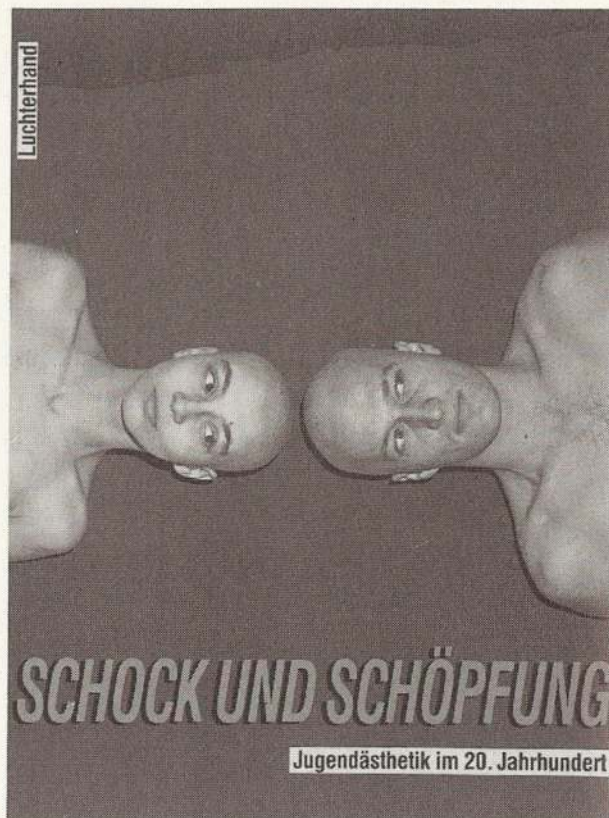
*Schock und Schöpfung. Jugendästhetik
im 20. Jahrhundert*

Luchterhand, Darmstadt und
Neuwied, 1986 436 blz., DM 48
(importeur Nilsson & Lamm,
Weesp)

Wie geïnteresseerd is in jeugdculturen, haaste zich naar de dichtstbij gelegen boekhandel. Eindelijk is er dan een fraaie, niet al te dure uitgave over jeugdcultuur beschikbaar waarin niet alleen met woorden maar ook met behulp van fotomateriaal een beeld gegeven wordt van Westeuropese jeugdcultuur.

Schock und Schöpfung is een prachtig boek, vooral wat lay-out en typografie betreft. Meer dan zestig deskundigen zijn er aan te pas gekomen om de tekst te verzorgen. Moderne cultuurtheoretische inzichten, zoals door het *Centre for Contemporary Cultural Studies* in Birmingham toegepast, zijn gepaard aan de gedegen historische kennis zoals die alleen in Duitsland op het gebied van jeugdcultuur bestaat.

Het boek toont de (Duitse) jeugdcultuur van deze eeuw. We hebben te maken met een pil van Duitse omvang (436 pagina's, en geen kleintjes), gelukkig rijk geïllustreerd. Het boek begint bij de jaren '80 en gaat vervolgens steeds verder terug in de tijd (jaren '70, '60, '50, '30/40 (*sic*), '20, nach 1900). Een benadering van de geschiedenis die ongetwijfeld origineel is en te verdedigen valt. Toch moet ik eerlijk bekennen dat ik op zijn Chinees gelezen heb en achteraan begonnen ben. Achteraf blij toe, omdat de verhandelingen over

de actuele situatie niet steeds tot de beste behoren en soms ronduit langdradig zijn. Wie vooraan begint, loopt het gevaar in de jaren '80 te blijven steken. Eenmaal door deze rijstebrijberg heen, wordt men ruimschoots voor zijn doorzettingsvermogen beloond.

Bij meer dan zestig auteurs (het colofon lijkt wel een filmaftiteling) wordt recenseren moeilijk, zo niet onmogelijk. Verwarrend is zo'n aantal in ieder geval. Iedere schrijver heeft zo zijn eigen *hang-ups* en *downs* en het is voor de lezer voortdurend wennen geblazen. Al te veel overlap zit er overigens niet in de teksten, daar is duidelijk op gelet; maar van een redactionele eenheid kan niet gesproken worden. Ook het gebruik van jargon en modetermen geeft die eenheid niet. Het is eerder irritant. Zo wordt bijvoorbeeld te pas en te onpas met de, aan de Franse socioloog Bourdieu ontleende, term *habitus* geleurd, zónder dat ergens duidelijk wordt uitgelegd wat ermee bedoeld wordt, zelfs zonder dat duidelijk naar Bourdieu verwezen wordt. Daarmee stuiten we op een ernstig technisch tekort: regelmatig wordt verwezen naar studies die in de literatuurlijst niet terug te vinden zijn.

Wat moet een eenvoudig lezer met de verwijzing 'Baacke (1984)' of 'Schwendter (1969)'? Voor wie de bijdrage van deze beide auteurs in de huidige bundel gelezen heeft, wordt het probleem vanzelf opgelost: hij wil er nooit meer van horen. Maar als zodanig blijft het natuurlijk een onvolkomenheid en moeten we constateren dat het met de *deutsche Gründlichkeit* niet meer is wat het was.

De studie heeft alleen betrekking op de Bondsrepubliek. Dat is een legitieme inperking, die bovendien duidelijk maakt hoevele parallellen vooral de naoorlogse ontwikkeling biedt met de Nederlandse situatie. Dat er nergens uitdrukkelijk aandacht besteed wordt aan etnische subculturen is bij zoveel aandacht voor exotica van eigen bodem echter onbegrijpelijk. In feite wordt alleen aandacht besteed aan de Jazz-cultuur en dan nog alleen voorzover die via de platenindustrie Duitse jongeren aan het swingen bracht ('die Swing-Jugend'). Wie gelezen heeft in boekje van Dick Hebdige (*Subculture, the meaning of style*) weet dat er op dit punt meer te vertellen valt, ook als we ons beperken tot de West-Europese jeugd.

De ondertitel van het boek voert de term *Jugendästhetik*. De vertogen die in het boek over dit onderwerp te vinden zijn, behoren tot de slechtste. Neem bijvoorbeeld Helmut Hartwig die met zijn beschouwing *Jugendästhetik zwischen Kulturen*, voor mij een wereld van onbegrip doet opengaan. De vele foto's maken op dit punt heel wat goed en illustreren steeds weer wat de samenstellers met de term jeugdesthetiek bedoeld moeten hebben. Anne Feuchter slaagt er wél in aan de foto's iets toe te voegen in haar artikel *Domus rustica contra domus aethetica*. Zij laat zien hoe de vroege Wandervogel het ouderlijk huis waar de Jugendstil favoriet was verliet en naar buiten trok op zoek naar frisse lucht en boerenhoeves. Rolf Schörken schrijft een zeer interessante bijdrage over *Jugendästhetik bei den Luftwaffenhelfern*. Ook in de meest benarde omstandigheden van onderdrukking blijken

jongeren een eigen subcultuur te ontwikkelen. Allerhande subversieve stijlelementen (luisteren naar jazz, niet de voorgeschreven kleding dragen) blijken bij de jeugdige Luftwaffenhelfer, een semi-militaire functie voor scholieren ingeschakeld bij de luchtafweer, in hoog aanzien gestaan te hebben.

Opvallend is ten slotte dat steeds het fraaie in de diverse jeugdculturen wordt gezien. Een kniesoor die daar weer alleen maar bezwaren in ziet, maar tekorten heeft de geësthetiseerde benadering zonder meer. Opmerkelijk is bovenal dat het antisemitisme dat – om met von Treitschke te spreken – 'eingefleischt' was in de vroege Duitse jeugdbeweging en rechtstreeks gekoppeld aan de rein leven-ideologie en de daaraan gepaarde deels germaanse esthetica, volledig verzwegen wordt. Bij zoveel deskundigheid kan van vergetelheid geen sprake zijn. Blijkbaar is men er van uitgegaan dat dergelijke zaken in een esthetische benadering niet thuis horen. De conclusie zou dan echter moeten zijn dat de esthetische benadering per definitie tot geschiedvervalsing leidt.

Kortom: een prachtig boek dat echter niet overeind blijft staan als men er niet vele andere naast zet.

Jacques Janssen

Ingrid Kluver en Vera Goedhart

*Meisjes apart voor exacte vakken.
Hoe apart zijn meisjes?*
Min. OenW, Zoetermeer, 1986
173 blz., f 10,- (overmaken op
giro 751 van DOP, Den Haag
ovv ISBN 90 346 0809 3)

De derde emancipatienota voor onderwijs en wetenschappen (*Een stukje wijzer*, februari 1985) kondigde een overzicht aan van ervaringen in binnen- en buitenland met het vormen van aparte meisjes- en jongensgroepen voor het